

ISAMAALE

Juhan Liiv

Ma tean, liig selgesti tean,
mis oled sa, mu isamaa!
Seda tunda sain uneta öödel
ja kõigil mu vaevastel töödel –
võin julgesti ütelda:

Sa oled seesama elu,
mis sinult pärinud ma;
sa oled seesama elu,
sa oled seesama valu,
mis minult saad tagasi sa.

See valu, mis sinul on püha,
on minule püha ka:
ma pärinud seda su käest
mu nõrkusest ja mu väest,
mu valude isamaa!

Ja sinu häda minu häda,
ja sinu õnn minu õnn ka,
ja sinu vaesus ja rikkus
ja sinu eluea pikkus
on minugi, isamaa!

1906

Endises Voore vallas, ühes Eestimaa rängemalt küüditamiste läbi kannatanud paikkonnas, kõige idapoolsema voore harjal kogu Eesti küüditatutele püstitatud mälestusrist.

Foto EML fotokogust

Pilistveres hakkavad sirguma Hukatud Eesti Ohvitseride Alleele istutatud siberi nuld. Mälestuspuud istutavad Kaia Iva Riigikogu Isamaa ja Res Publica fraktsioonist ning Rein Purje Eesti Memento Liidu juhatusest.

Pilistvere koguduse emeritõpetaja Vello Salum surub Rüütliristi ka-
valeri major Paul Maitla lapselapselapse Max Braueri kätt mõrvatud
vaarisa mälestuseks istutatud puu juures.

Eesti taasiseseisvumispäeva
jumalateenistuse Pilistvere
kivikangru juures pidas Pi-
listvere koguduse hingekar-
jane Hermann Kalmus.

Tallinna Memento Ühenduse
poolt võttis sõna Peep Varju.

Pärast kokkutuleku pidulik-
ku osa kinnitati kirikla juures
keha ja vahetati mõtteid.
Suppi jagab Rakvere
Memento esimees Aino Kiiver.

Eesti Memento Liidu üldkoosolek valis uue EML juhatuse

Juhatuses esindavad ühendusi:

Kommunistide repressioonide all kannatanute **Alutaguse** organisatsioon

“Memento” – Uno Säästla

EÕRL Memento **Harjumaa** Ühendus

– Rein Purje

Vabadusvõitlejate ja Represseeritute

Hiiumaa Ühendus – Leida Kiiver

Jõgeva Maakonna Endiste Poliitvan-

gide ja Represseeritute Ühing – Heino

Lätt

Memento **Järvamaa** Ühendus – Lem-

bit Leinjärv

MTÜ **Läänemaa** Memento – Endel

Paiso

Õigusvastaselt Represseeritute **Narva**

Koondis – Rein Kivimäe

Pärnumaa Ülekohtuselt Represseeri-

tute Ühendus “Pärnu Memento” –

Kirsti Portnov

EÕRL Memento **Rakvere** Ühing

– Mae Merisalu

Saare Maakonna Memento Ühendus

– Rein Väli

Seltsing **Sillamäe** Poisid – Heino Tikk

EÕRL Memento **Tallinna** Ühendus

– Leo Õispuu

MTÜ **Tartu** Memento – Enn Tarto

Tööpataljonlaste Ühing – August

Kondoja

EÕRL “Memento” **Valgamaa** Ühen-

dus – Tiiu Teesalu

Memento **Viljandi** Ühendus – Õigus-

vastaselt Represseeritute ja Poliitvan-

gide **Võrumaa** Ühendus “Memento”

– Hans Sissas

Valiti ka revisjonikomisjon koosseisus

Anne Eenpalu, Heidi Ivask ja Aino

Kiiver.

Juhatuse valis esimeheks Enn Tarto ja

tegevesimeheks Rein Purje.

Eesti Memento Liidu 2008. aasta tegevuskava

Üldkoosoleku läbiviimine	1 kord aastas
Juhatuse koosolekute läbiviimine	vähemalt 4 korda aastas
Liikmesorganisatsioonide tegevuse koordineerimine	pidevalt
Osalemine vabariiklikel üritustel:	
vabariigi aastapäeva tähistamisel	veebruaries
poliitvangide, küüditatute ja vabadusvõitlejate kokkutulekul	vähemalt 3 korda aastas
Osalemine Koostöökoja tegevuses	pidevalt
Osavõtt maakondlikest üritustest ja aruande-valimiskoosolekutest	kuni 3 korda aastas
Ajalookonverentsi korraldamine	juunis
Üleriigiliste ürituste organiseerimine Pilistveres	augustis
Leinapäeva tähistamine merel	septembris
Kokkutulekute ja konverentside materjalide ning mälestuste kirjastamise abistamine	vastavalt vajadusele
Memento Teataja toimetamine	kord kvartalis
Memento Liidu kodulehekülje täiendamine	pidevalt
Eesti Ema monumendi rajamisele kaasaaitamine	aasta vältel
Nõupidamiste korraldamine koostööpartneritest erakondadega	2 korda aastas
Represseeritutele pansionaadi rajamise võimaluste otsimine	tulemuse saavutamiseni
Projektide rahastusvõimaluste laiendamise otsimine	taotlusvoorude raames
Memento Liidu asjaajamise ja büroo töö korraldamine	pidevalt

Täname Eesti Memento Liidu senist juhatuse esimeest Leo Õispuud

Oktoobrikuus andis Leo Õispuu Eesti Memento Liidu juhtimise üle ning jätkab Tallinna Memento Ühenduse esimehena ja ERRB juhina. EML juhatuse liikmena

tegutseb ta edasi tema eestvedamisel erakondadega sõlmitud lepingute elluviimise nimel.

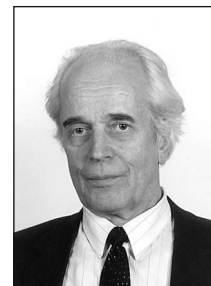
Täname Leo Õispuud kordasaadetu eest ning soovime jätkuvat tarmu kõigis ettevõtmistes!

Soovime jõudu Eesti Memento Liidu juhatuse uuele esimehele Enn Tartole

Vabadusvõitleja ja poliitik Enn Tarto sündis 25. IX 1938 Tartus. Tema isamaalise tegevuse nimekiri on pikk. Okupatsiooni ajal oli ta Eesti Noorte Ma-

leva (1956) ja Eesti Rahvuslaste Liidu (1958) asutajaid ning Balti Apelli koostajaid 1979; nende ja teiste nõukogudevastaste ettevõtmiste eest kandis karistust 1956-60, 1962-67 ja 1983-88 Venemaa vangilaagrites.

Hiljem on Enn Tartot valitud Riigikogusse 1992, 1995 ja 1999 ning Memento juhatuse 1989-92, Eesti Kodanike Komitee Tartu osakonna esimeheks 1989-92, PAN-EUROOPA Eesti organisatsiooni presidendiks 1989-1991, Esindamata Rahvaste ja Rahvaste Organisatsiooni juhatuse liikmeks 1990-1992, Eesti Kongressi I ja II koosseisu liikmeks, abi-esimeheks ja kaitsetoimkonna esimeheks 1990-1992, Põhiseadusliku Assamblee liikmeks ja riigikaitse toimkonna esimeheks 1991-92, Eesti Inimõiguste Instituudi nõukogu esimeheks 1992-95, Eesti Kaitseliidu vanematekogu esimeheks 1993-2003, Tartu Linnavolikogu liikmeks aastast 1999, Tartu Memento juhatuse esimeheks aastast 2003. Teda on autasustatud paljude riiklike ja organisatsioonide aumärkidega. Ta on viie lapse isa, kellest üks hukkunud. Praegu kasvab peres kolm kooliealist last.

Kommunismivastase ajalookonverentsi resolutsioon

Kommunismivastasest ajalookonverentsist osavõtjate pöördumine oma riikide valitsuste ja parlamentide, Euroopa Ühenduse, Haagi Tribunali, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja USA kongressi poole.

Resolutsioon

riikidevahelise tribunal moodustamiseks kommunismi poolt kordasaadetud kuritegudele hinnangu andmiseks.

Tallinnas, 16. juunil 2007 aastal toimunud Kommunismivastasest ajalookonverentsist osavõtjad leidsid, et eranditult kõiki eelmisel sajandil Kesk- ja Ida-Euroopas valitsenud kommunistlike totalitaarseid režiime, mis nüüdki on võimul mitmetes maailma riikides, iseloomustavad ulatuslikud inimõiguste rikkumised. Need rikkumised on olnud erinevad, sõltuvalt kultuurist, riigist ja ajalooperioodist, ning nende hulka kuuluvad üksikisikute ja massimõrvad, hukkamised, surmad koonduslaagrites, nälg, küüditamine, piinamine, orjatöö ja teised füüsilise massiterrori vormid, samuti tagakiusamine rahvuslikul või usulisel pinnal, südametunnistuse-, mõtte-, sõna- ja ajakirjandusvabaduse rikkumine ning poliitilise pluralismi puudumine.

Neid kuritegusid õigustati klassivõitluse teooria ja proletariaadi diktatuuri nimel. Nende kahe printsiibi tõlgendamine legitimeeris niisuguste inimeste "elimineerimist", keda peeti uue ühiskonna rajamisel kahjulikeks ning seega totalitaarsete kommunistlike režiimide vaenlasteks. Üüratu arv ohvreid olid iga asjaomase riigi enda kodanikud. See käis eriti endise Nõukogude Liidu rahvaste kohta, kelle seas ohvrite hulk ületas kaugelt teisi maid.

Totalitaarsete kommunistlike režiimide kokkuvarisemisele Kesk- ja Ida-Euroopas pole mitte alati järgnenud nende režiimide poolt toime pandud kuritegude rahvusvahelist uurimist. Enamgi veel, nende kuritegude toimepanijaid pole toodud rahvusvahelise kogukonna kohtu ette – erinevalt sellest, kuidas toimiti natsionaalsotsialismi (natsismi) poolt toime pandud kohutavate kuritegude puhul.

Konverentsi juhatajad Peep Varju, Enn Tarvel ja Leo Õispuu.

Kommunismivastasest ajalookonverentsist osavõtjad on veendunud, et teadlikkus ajaloosündmustest on üks eeldusi, vältimaks samasuguseid kuritegusid tulevikus. Lisaks mängib toimepandud kuritegudele moraalse hinnangu andmine ja nende hukkamõistmine olulist rolli noorte põlvkondade hariduses. Rahvusvahelise kogukonna selge seisukohavõtt mineviku suhtes võib osutada ka tema tulevastele tegudele.

Kommunismivastasest ajalookonverentsist osavõtjad usuvad samuti, et totalitaarsete kommunistlike režiimide poolt toime pandud kuritegude elusolevad ohvrid ning nende perekonnad väärivad toetust, mõistmist ja nende kannatuste tunnustamist.

Mõningates Euroopa Nõukogu liikmesmaades seni riigi piires toimunud arutelud ja vastu võetud hukkamõistvad deklaratsioonid ei vabasta rahvusvahelist kogukonda moraalsest kohustusest võtta viivitamatult selge seisukoht totalitaarsete kommunistlike režiimide poolt toimepandud roimade suhtes.

Juhime tähelepanu sellele, et Euroopa Inimõiguste Kohus on 17. ja 24. jaanuaril 2006 vastu võtnud Euroopat seaduse jõuga kohustavad otsused, milles tuvastatakse sovetiarmee suurte jõudude sissetung Eestisse juunis 1940 ja vägivaldne sovetivõimu sisseseadmine ning — pärast vahepealset Saksa okupatsiooni 1941-1944 — NSVL okupatsiooni jätkumine Eestis kuni aastani 1991. Eurokohus nendib ühtlasi, et NSVL rakendas Eesti elanikkonnale vastu suurejoonelisi süsteemseid aktsioone, mis kujutavad endast aegumatuid inimsusevastaseid kuritegusid

ning on karistatavad Nürnbergi Sõjatribunali 1945. a. Harta ja mõningate seda edaspidi täiendanud ÜRO otsuste ja rahvusvaheliste konventsioonide alusel. Nendes kohtuotsustes on fikseeritud Nõukogude Liidu totalitaarse kommunistliku režiimi ulatuslikud ja süstemaatilised aktsioonid Eesti rahvastiku vastu.

Juhime tähelepanu ka asjaolule, et riigid, kes eitavad Eesti okupatsiooni 1940-1991 ja /või Nürnbergi Harta kohaldatavust ka totalitaarse kommunismi kuritegudele, eitavad seega ka Euroopa Inimõiguste Kohtu õiguspädevust ega saa järelikult kuuluda euroorganite koosseisu.

Kõike eeltoodut arvesse võttes pöörduvad kommunismivastasest ajalookonverentsist osavõtjad oma riikide ja nende valitsuste ning parlamentide, Euroopa Ühenduse, Haagi Tribunali, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ja USA kongressi poole üleskutsega kutsuda ellu ja organiseerida riikidevaheline tribunal kommunismi poolt 20. sajandil toimepandud kuritegudele hinnangu andmiseks ja kommunismi kuulutamiseks inimvaenulikuks ideoloogiaks ning kommunismi võrdsustamiseks tema elluviimisel kordasaadetud roimade poolest natsionaalsotsialistliku ideoloogiaga.

Koostatud:

16. juunil 2007. a. Tallinnas

Konverentsi juhatajad:
Enn Tarvel
Leo Õispuu
Peep Varju

Memento seitsmes nimekirjaraamat sai trükivalmis

LEO ÕISPUU
ERRB juhataja

Memento Tallinna Ühenduse koosseisus töötaval Eesti Represseeritute Registri Bürool (ERRB) valmis trükikojale üleandmiseks seitsmes nimekirjaraamat R7. Trükikojast saame kõvakõitelised mustakaanelised raamatud kätte käesoleva aasta detsembrikuu esimesel täisnädalal. Nii on kokku lepitud. Raamatu tiitel leht kannab järgmist pealkirja: „Nõukogude okupatsioonivõimu kuriteod Eestis. KÜÜDITATUD, ARRETEERITUD, TAPETUD 1940-1990. Nimede koondregister R1-R6“. Illustratsioonid on nii mustvalged kui ka värvilised. Tekstid eesti ja inglise keeles.

Käesoleva raamatu saatesõnas kirjutab Eesti Vabariigi President, hr Toomas Hendrik Ilves, et „...tegelemine oma minevikuga eeldab täielikku, nägude ja nimedega tõde Eestis aastatel 1940-1991 toimunu kohta“. Lõpetuseks kinnitab President, et „see raamat on kivi teadmiste ja arusaamade müüris, mida me ühiselt laome koos lätlaste ja poolakate, tšehhide ja ukrainlastega, ungarlaste ja leedulastega. See raamat on ka neile, kes tahaksid möödanikku unustada. Veelgi enam on see neile, kes Eesti rahvale osaks saanud piinu eitavad või õigustavad. Aga ennekoike meile endile, et me kunagi ei unustaks.“

Eesti Vabariigi Peaminister hr Andrus Ansip kirjutab nimekirjaraamatu saatesõnas, et „suur osa koondregistri kirjetest lõpevad surma määruga. Kuid ka need inimesed, kes repressioonidest eluga pääsesid, ei saanud kunagi naasta endistena ega endistesse oludesse – nende kodu, Eesti Vabariik, oli okupeeritud maa.“ Veel kirjutab Peaminister saatesõnas: „...käesoleva raamatuga ei ammendu kaugeltki ülevaade nõukogude okupatsioonivõimu kuritegudest Eestis, praegune vahekokkuvõte on vaid vahejoon, töö peab jätkuma. Selleks tööks soovin Eesti Represseeritute Registri Büroole ja Eesti Memento Liidule jõudu ning viljakat koostööd Riigiarhiivi ja Justiitsministeeriumiga“.

Nagu meil tavaks, on ka vastavalminud raamatus (käsikirjas) eesti- ja inglisekeelsed saatesõnad kahelt riigimehelt, koos fotodega. Sissejuhatuse 8 leheküljel on kokkuvõtlikke andmeid poliitilistel põhjustel arreteeritustest, küüditatutest ja tapmistest. Siin kirjutatakse 87035 isikuandmete baasil represseeritute saatusel. Kuid represseerituid oli veel palju rohkem! Sissejuhatus lõpeb fotodega massiküüditamistele pühendatud illustreeritud ümbrikust ja postmargist. Viimasel on arvandmed ja kuupäevad viiest suursküüditamisest Eestist Venemaale ajavahemikul 1941-1951.

Fotod ja nende juurde kuuluvad tekstid esitatakse kokku 46 leheküljel. Mustvalgetel fotodel aastatest 1924-1938 näeme eestlasi, kes alates 1940. aastast kuulusid represseerimisele. Kaheksa fotot on eestlastest Vorkuta vangilaagris ja Memento asutamisürituselt 25.03.1989 Tallinna Linnahallis. Värvifotod ühel trükipoognal kajastavad Eesti Memento Liidu (EML) põhikirjalistele eesmärkidele vastavat tegevust 2007. aastal: koostöölepete sõlmimine IRL-ga 15.02.07 Toompea lossis ja Eesti Reformierakonnaga 27.02.07 Stenbocki (EV Valitsuse) majas; kohtumine Läti demouurijatega 23.05.07; suvised mementolaste kokkutulekud Kohtla-Nõmmel, Saaremaal, Sinimägedes ja Toila-Orus; EML ajalookonverents „Kommunism rahvusvahelise kohtu ette“ Rahvusraamatukogus 16.06.07.

todel on vaateid traditsiooniliselt kujunenud leinakogunemistele Linda kuju juures Toompeal, kuhu on tulnud endised represseeritud, poliitikutud, riigiametnikud, diplomaadid; näeme lipuhoidjaid, sõnavõtjaid, pargade panijaid.

Raamatu 3. peatükk „Statistika R1-R6“ paikneb 12 leheküljel. Neil lehekülgedel on vastav tekst, tabelid ja illustreerivad diagrammid. Represseeritud isikute statistika andmeparametrid on alljärgnevad: isikute arv (87035); kirjete arv (97353) võrdub isikute arv pluss korduvkirjete arv (10318); surnute „+“ arv (19142); sünniaastad ja põhinimestike (11 tähist) ning raamatute tähised (R1, R2, R3, R4, R5 ja R6). Surma kuupäevad on võetud 87035 isiku täiskirjetest, mis asuvad raamatutes R1-R6. Statistikas uuritakse üllaloetletud andmeparametrite vahelisi seoseid.

Mõningad selgitused. „Korduvkirjetega“ täiendatakse või korrigeeritakse varem avaldatud andmeid, tähistatakse teistkordset või enam arreteerimist, samuti kahekordset küüditamist jne. Korduvkirje ei anna uut represseeritud isiku nime. Raamatus R7 kasutatav koondmõiste „surm“ hõlmab KGB arhiividokumentides esineva sõnastuse alusel järgmisi alaliike pingereana: surnud, surnud vanglas (laagris), surmaotsus täide viidud, surnud asumisel, mõrvatud, surnud eeluurimisel, surnud teel, surnud kinivõtmisel, tapetud, hukkunud jm.

Algus eelmisel lehel

Koondregistris on „surnuid“ tähistavaid riste „+“ kokku 19142 ehk 24,96% kinnipidamiskohtades olnud inimestest, kaasa arvatult need, kes surid enne kohale jõudmist (eeluurimisel, teel). Väga paljud 10331 mitteküüditatu hulgast ei jõudnud kinnipidamiskohtadesse ning seepärast need kinnipidamiskohtades surnute protsendi arvutamisel ei kajastu. ERRB andmebaaside alusel 87035 isiku kohta koostatud „Naasmise“ tabelis puuduvad andmed 19316 represseeritu vabanemise või surma kohta. Seega võib oletada, et surnute protsent kinnipidamiskohtades oli tegelikult suurem, kuid kindlasti mitte kaks korda suurem.

Raamatu 5. peatükk „Nimede koondregister R1-R6“ paikneb 623 leheküljel. See hõlmab 720-leheküljelisest nimekirjaraamatust põhiosa. Koondregister on sisujuht isikuandmete leidmiseks kuuest mahukast nimekirjaraamatust R1-R6. Koondregister ühendab 1940-1989. aastatel Eestis poliitilistel põhjustel tapetud, arreteeritud, küüditatud ja küüditamisele määratud 87035 isikut lühiaandmete tasandil. Need represseeritud on Eestis elanud või elavad inimesed, valdavalt EV kodanikud. Lühiaandmetega üldine tähestikuline „Nimede koondregister R1-R6“ koosneb kirjeridadest, milles igaühes on kuni 7 (koos järjekorranumbriga kuni 8 ning koos surma tähisega „+“ kuni 9) andmepositsiooni: järjekorranumber, perekonnanimi, eesnimi, sünniaasta, kuni 4 täisandmetega põhinimestike tähist (näiteks R1, R2, R3, R6-2) ja surma kinnipidamiskohas tähistav rist „+“. Täisandmetega põhinimestike tähiseid on 11. Põhinimestikud asuvad kuues nimekirjaraamatus R1-R6, vastavad leheküljed vaata raamatu R7 alapeatükis 5.1. „Abiks koondregistri kasutajale“. Näites „R1, R2, R3, R-6.2“ teine, kolmas ja neljas tähis viitab korvukirjele. Iga kirjerida 87035 hulgast on Eesti pered valu ja mure, purunenud saatus või elamata elud.

Koondregistri andmete hulk on vastavuses varem avaldatud kuue Memento nimekirjaraamatu R1-R6 represseeritute täisandmetega kirjete andmetega. Täisandmetega isikukirjetes on kuni 20 andmepositsiooni ja mõnikord ka rohkem; lisaks veel tekstilised kommentaarid. Raamatud R1-R6 on avaldatud ajavahemikus 1996-2005, kokku 5220 leheküljel. Bibliograafilised andmed on esitatud R7, peatükis 8 „Väljaannete seeria“, lk 718.

ERRB töötajad ja Tallinna Memento aktivistid tähistavad tööaasta algust. Vasakult istuvad M.Saks, T.Nurmis, R.Leevald, M.Pahapill, U.Josia, A.-I.Krupp, H.Jagomägi, seisavad L.Õispuu ja I.Saarva.

Peatükis „Kommunismiohvrite massimõrvapäevad“ on kokku 4 lehekülge, millel lühitekst, üks tabel ja neli diagrammi. Andmeid surmade kohta leiab ka statistikaosa lehekülgedel. Vangistatud ja sundasustatud (küüditatud) inimesi nimetatakse siin lühidalt kommunismiohvriteks või poliitvangideks. Andmetöötlemisel koostatud surmakuupäevade aegridades eraldusid üldisest suremise foonist päevad, mil ühel ja samal päeval suri 25 või rohkem, - kuni 152 inimest. Neid päevi nimetame massimõrvapäevadeks ehk tapapäevadeks. Kokku on selliseid päevi vähemalt 43. Eriti hästi on näha 7 tapapäeva 1942. aasta aprillikuu päevadel surnute diagrammil. Tapapäevadest ülejäänud aprillikuu päevadel suri keskmiselt 9,4 inimest päevas. Tapapäevadel oli keskmiselt 64,3 surnut päevas. Üldine surnute arv 1942. aasta aprillikuus oli kokku 665.

Kõige rohkem oli selliseid õudsaid päevi 1941. aasta juulis – kokku 16 tapapäeva. Ülejäänud juulikuu päevadel suri keskmiselt 21,9 inimest päevas. Tapapäevadel oli keskmiselt 50,8 surnut päevas. Juuli oli tõeline tapakuu - kokku 1142 surmaga Nõukogude repressiivorganite töötajate käe läbi suri kommunismiohvreid 1941. aastal kokku 3300; 1942. aastal suri 3695 ja 1943. aastal – 1050. Järgnevatel aastatel ja ülejäänud kuudel suri vähem inimesi. Tapapäevadega kiirendati ohvrite lõplikku hävitamist. Tapapäevadel surnud inimeste andmed ja surmakohad vajavad andmebaasidest väljaselekteerimist ja faktid selgitamist. 1941. aasta suurvõidutamise perekon-

napeade puhul toimus 13.04.1942, 20.04.1942, 21.04.1942, 24.04.1942 ja 04.05.1942 surmaotsuste täideviimine peamiselt Sevrallagis, vt R6, lk 313 ja 316. Nimekirjaraamatu R7 andmetöötamise käigus on fikseeritud 1941.a. juulikuu tervikuna kui ohvrite tapakuu: mittetapapäevadel suri keskmiselt 21,9 inimest päevas ja 16-nel massimõrvapäeval keskmiselt 50,8 surnut päevas.

Eesti inimkaotuste arvutamisel ei tohi unustada, et mittepoliitilistel põhjustel arreteeritud ning seejärel Eestist Venemaale viidud inimeste surmajuhtumid ei kuulu ERRB andmete hulka, vaatamata sellele, et sageli viibisime koos vagunites, vanglakambrites ja vangilaagrites.

„Surnute“ andmetöötlemisel osutus häirivaks asjaoluks suur „teadmata“ andmete arv. Tõenäoliselt suurendab „teadmata“ andmete edaspidine väljaselgitamine ülalpool esitatud arve.

„Autorite, andmete kogujate ja töötajate“ peatüki lehekülgedel on fotod ja lühiaandmed 11 ERRB töötaja kohta: Leo Õispuu, Heino Jagomägi, Udo Josia, Riina Leevald, Hedi Liit, Tarmo Loo, Tiia Nurmis, Ülo Ojatalu, Meinhard Pahapill, Arvi Prikk ja Mare Saks.

Kõik trüki avaldatud Memento nimekirjaraamatud on müügil Okupatsioonide Muuseumis, Memento Tallinna Ühenduses (Endla tn 4, 6. korrus, E - N kell 12.00-16.00) ning raamatukauplustes ettetellimisel Tallinna Raamatutrükikoja hulgimüügist. Osaliselt kulutusi arvestav raamatu müügihind on Mementos 180 või 250 EEK. Mujal müügi puhul lisanduvad hinnale maksud.

Postimehe komnoorte uus Eesti ajalugu

PEEP VARJU

*Memento Tallinna
Ühendus*

Aitäh ajaloolasele Jaak Valgele selle eest, et ta sõandas uurida Moskva arhiivides samu dokumente, millest Magnus Ilmjärv „oskas“ avastada sensatsioon. 8 aastat tagasi saime tänu Postimehele teada, et eesti rahva seas kõrgelt hinnatud esimene president oli tegelikult venelaste poolt kinnimaksitud reetur. Saime teada sedagi, et Ilmjärve arvates N. Liidu diktaadile hääletult alistunud Eesti juhid ei teinud mitte midagi oma rahva kaitseks. Ilmjärv tunneb erilist vimma sõjaeelse Eesti riigi juhtide vastu. Vabadussõja sangarile kindral Johan Laidonerile ratsamonumendi püstitamist Viljandis ei pea tema kui asjatundja õigeks. Kui ei sünni püstitada mälestusmärki Vabadussõja võitnud Eesti sõjaväe ülemjuhatajale, kellele siis veel! Erisummaline kompetentsus! Ajaloolase Vello Helgi hinnangul paneb M. I. oma töödes pahaks sedagi, et vahistatud kindral ei räägi ülekuulamistel täit tött NKVD uurijale!

Õige pea kaitses sensatsiooniliste avastuste autor Helsingi Ülikoolis ajaloodoktori väitekirja. Vastupidiselt Euroopas omaksvõetud tavadele ei olnud väitekirja hindamiskomisjonis eesti ajaloolasi. Nii saigi eesti rahva seas hõimurahva abiga kuulsaks ajaloolane Magnus Ilmjärv. Kuri kuulsus.

Kuid nüüd on kuulsuse mull lõhkenud. Jaak Valge argumenteeritud ja täpne hinnang nendele samadele Moskva arhiivi dokumentidele ajakirjas Akadeemia tõestab veenvalt, et president K. Pätsi väidetav reeturlikkus on magnusilmjärvelik fantaasia. Dokumendid seda ei kinnita. Aga tühja sest! Kuulsus jääb. Ajaloodoktori kraad jääb! Ajaloo instituudi direktori ametikoht jääb! Ja 50 % Online küsitlustest usub endiselt M. Ilmjärve. Seega noorem põlvkond on kapitaal-selt ummikusse aetud. M. I. on nii palju materjale läbi töötanud, nagu

õigustavad mõned kolleegid, et enam ei mäletagi täpselt, mis ja kus oli kirja pandud. Heldur Tõnissoni rahadestki ei olevat piisanud selleks, et kõiki dokumente Moskvas kopeerida. Küllap võib ka tehtud töö mahu eest doktori-kraadi saada.

Puhkenud poleemika on siiski selgust juurde toonud. Nüüd teame ajaloolase Eero Medijaineni artiklist, et kogu selle Eesti ajaloo uuendamise on kokku keetnud ajaleht Postimees. Olevat olnud hästi suure raha eest uudisloa avaldamise esmaõigused ja hiljem suunanud kogu poleemikat endale vajalikus suunas, kaasates oma mängu tuntud ajaloolasi, seejuures neid moonutatult. tsiteerides ja koguni neile sõnu suhu pannes. Meie, represseeritud ühenduse Memento liikmed teadsime algusest peale M. I. sensatsiooniliste lugude tõele mittevastavust. Kõige veenvam argument on meie liikmete aastakümnete elukogemustest kokku kogutud ühismälu. Seda tõendas kaudselt ka avastaja keeldumine iga-sugusest diskussioonist isegi kitsamas ringis. MTÜ K. Pätsi Muuseum tegi näiteks mitu katset kutsuda teadlane ajalookonverentsidele esinema, kuid tähelepanu keskpunkti sattunud mehel ei olnud aega selleks. Ometi on nendel konverentsidel esinenud sisukate ettekannetega mitmed tuntud ajaloolased ja õnneks heal tasemel.

Rein Ruutsoo rõõmustas, et M. I. avastuste järel tuleb Eesti ajalugu ümber kirjutada. Me nõustume temaga ümberkirjutamise vajaduses. Kuid mitte Eesti vabaduse eest peetava võitluse ajalugu ei tule täiendada uute punaroosa värvingutega, vaid kogu Euroopa Teise maailmasõja ajalugu tuleb ümber teha. Selleks ei pea ootama aastani 2017, kui avanevad Inglismaa ja teiste suurriikide arhiivid. 2005. a. ilmus Soomes raamat „Suomi myrskyn silmässä” marssal Mannerheimi salajastest luuredokumentidest. Samaaegselt nii Saksa kui Vene poolelt saadud info suurriikide salalepetest tõendab, et kõik suurriigid olid ühtmoodi sõjaõhutajad ning püüdsid mitmekordsete salajaste sobingutega üksteist üle trumbata. Ühelgi väikeriigil Euroopas ei olnud mingit šanssi leida endale nende seast kindlat liitlast või toetajat.

Kõige hämmastavam reetmise näide

oli Talvesõja ajal Soome abistamiseks venelaste vastu mõeldud lääneriikide ekspeditsioonikorpuse ettevalmistamine. Tegelikult eesmärgiks oli aga aidata N. Liidul Soome täielikult okupeerida ja alustada siis Saksamaa ründamist ühiste jõududega nii põhjast, lõunast kui idast. Stalini „Groza” plaan oli üks osa koguplaanist. Mida oleksid saanud teisiti teha oma rahva päästmiseks Eesti, Läti, Leedu riigijuhid selliste salasobingute maailmas? Nõustumine baasile lepingutega oli ainus tee, et päästa rahvas hävingust. Selleks aga tuli ohverdada oma riik. Soome oli selles võitluses erandiks. Marssal oli kindlasti Teises maailmasõjas üks kõige informeeritum juht ja soomlaste meeleheitlik võitlus elu ja surma peale andis võimaluse riigi säilitamiseks. Kui uskuda Mannerheimi luure hangitud dokumente, siis oli märtsis 1940 Hitler see mees, kes oma liitlast Stalinit sundis Talvesõda lõpetama, ähvardades vastasel korral viia Saksa väed Soome. Ja tegema seda isegi siis, kui Soomelt vastavat abipalvet ei tule! Tollel saatustlikul hetkel oli Soomel varjatud ja tugev liitlane, keda ähvardas täpselt sama oht!

Riigita jäänud eesti sõjamehed ei pea aga silmi maha lööma soome sisu näidanud hõimuvõlde ees, sest pool aastat kestnud lahingud Narva all, Sinimägedes ning Emajõel 1944. aasta suvel aitasid kaasa Soome relvavendadele väärikaks väljumiseks sõjast. Ei saanud ju Stalin suuri sõjajõude Soome ja Eesti piiril enam siduda mingi väikse maalapi pärast siis, kui kõikide liitlaste väed kaugel Euroopas tõttasid üksteise võidu Berliini vallutama.

Kui kellelgi ka oleks moraalne õigus teha etteheiteid märtrisurma läinud riigimeestele, siis need oleksid meesugused Siberi surmast ellujäänud. Me kaotasime lastena kõik: oma pere, hävitatud (äravõetud) kodud ja kodumaa. Siberis ellujäänud eestlased aitasid meil leida kodutee, kuid imelisele ellujäämisele järgnes 50 aastat Nõukogude okupatsiooni aega täis alandusi. Me pidime olema madalam kui muru. Põhjusi etteheideteks oleks meil piisavalt! Aga meie ei tee seda! Meie riigijuhid jagasid oma rahva saatust kaugel külmal maal.

Jätkub järgmisel lehel

Algus eelmisel lehel

Me austame neid ja mõtleme tänu-tundega nende meeste-naiste tegudele, mis päästsid eesti rahva täielikust hävingust.

Ajalehe Postimees rolli eesti avaliku arvamuse mõjutajana on endised represseeritud tähelepanelikult jälginud. Alates 1992. a. esimeste vabade valimiste päevist hämmastas meid räige rünnak ajalehe veergudel. Täiesti põhjendamatu ja ootamatult ründas keegi ajaloolane represseeritud, samastades meid nõukogude propagandisti laadis nn. fašistidega. Eks ole kummaline lugu äsja vabaks saanud Eesti kohta! Hiljem saime teada, et lugupeetud vabadusvõitlejate ja nüüdse Riigikogu liikmete Enn Tarto, Mart Nikluse ja Eldur Pardi artikleid ei avaldatud Postimehes põhjendusega, et sõnum ei ületa uudise künnist! Või kui vahel ka avaldati, siis lubamatult kärbitud kujul selliselt, et autori mõte oli moonutatud. Neidki rahvaesindajaid rünnati leheveergudel, andes märku, et vanaahtidel on ammu aeg lahkuda poliitikast ja mitte enam kandideerida Riigikogusse.

Statistiliselt võiks umbkaudu hinnata, et rahvuslike arvamuste ja teistsuguste seisukohtade ilmutamissagedus ajalehes Postimees on vahekorras üks kümnele. Parimal juhul kaks kümnele! Mitte ükski küsitlus pole aga sellist postimehelikku ühiskonna struktuuri kinnitanud. Hea näide on 62 aastat eesti rahva häbiplenkina Tõnismäel seisnud pronksmees, kelle esimese variandi 1946. aasta 8. mail 15-16- aastased Tallinna koolitüdrukud õhku lasksid ja pikkadeks aastateks vangistati. Sallivust sõduri-küüditaja, sõduri-vangistaja ja sõduri-vallutaja suhtes on alati üles näidanud vähemus eestlastest.

1995. a. Riigikogu valimiste eel avaldati ajalehes ootamatult vaeleväidetele rajatud artikkel neutraalse ning valimistega absoluutselt mitteseotud repressiivpoliitika uurimise komisjoni aadressil. Riikliku komisjoni ametlik vastus desinformatsioonile küll avaldati ajalehes, kuid keelelise korrektuuri põhjendusega kärbiti selliselt, et kõige tähtsamad faktid ning olulised vastuväited olid lihtsalt välja visatud. Rahvuslikku leinapäeva 14. juunit ei ole Postimees mitmel aastal omaks pidanud, s. t. lihtsalt ignoreerinud. Aga ühel aastal, olles tellinud mahuka leinapäeva artikli lugupeetud Vello Salolt, avaldas selle kusagil tagumisel

leheküljel nii lühidalt, et sõnumit polnudki. Läänest kodumaale elama asunud emeriitprofessoril oli raske kohanda sellise ajakirjanduse eetikaga, kus autorilt luba küsimata teeb toimetus ümber kokkulepitud loo.

Kõik müügis! See on loosung, mis juhib meie ajalehti. Ummisjalu varakapitalismi staadiumi sööstnud sotsialismigeenidega noorem ja ettevõtlikum põlvkond püüab igalt poolt haarata, mida aga saab. Kõigist on tehtud või saanud müügimehed, olgu nad siis ajaloolased, ajakirjanikud, kirjanikud, arstid, kunstnikud, juristid, põllumehed, poliitikud, õpetajad või majandusmehed. Ei ole enam väärtusi, mida ei passiks müüki panna!!

Kahjuks on ennast kvaliteetleheks nimetava Postimehe, niisamuti teistegi ajalehtede külvatud umbrohi kandnud head saaki. Tegijateks ajakirjanduses on ju saanud vene aja endised kommunistlikud noored, kes töid vabanenud Eestisse kaasa oma üleoleva ja halvustava suhtumise pea kõigesse. Nad on mõistnud, et tuntuse saavutamiseks on vaja lugejatele serveerida midagi üllatavat ja eriskummalist. Kui elu seda ei paku, tuleb see välja mõelda. Mis siin noorema põlvkonna komnoortest rääkida, kui praegused Postimehe peamehed on meile meelde jäänud tellimustööde autoritena Nõukogude süsteemi ajast. Olgu siin näiteks kas või Lagle Pareki, tema ERSP kaasvõitlejate ja teiste tuntud vabadusvõitlejate-poliitvangide laimamine isegi veel laulva revolutsiooni päevil toleaegses „Edasi“ ajalehes. Siis, kui kõigile olevat olnud selge, et N. Liitu enam pole!

Nende eeskujul kirjutas noor algaja ajakirjanik ja represseeritu poeg Arne Ruben „Õhtulehes“ terve seeria tava mõistusele arusaamatuid lugusid Eesti vabadusvõitlejate halvustamiseks ja nn. antifaašistide ülistamiseks. Tema veendumusi ei suutnud kõigutada ka mitte looduseadused, millele viidates Voldemar Pinn omal ajal elegantselt kummutas nii Arne kui ka nõukogude propaganda valed. Lapsena küüditatud isalt Reinult sai A. R. karistuseks vastu lõugu, kui avameelselt tunnistas üles oma tegude motiivi. Mida küll ütles vanaisa Aleksander, venelaste poolt 1942. a. Siberis hukatud Salla valla konstaabel? Pööraks vist ühishauas end ringi koos enam kui 400 hukkunud ametivennaga !!

Üks nõukogudeaegne keskkooli komsorg töötas Päevalehes arvamus-toimetuses ja kärpis sedavõrd Memento Tallinna Ühenduse leinapäevale pühendatud artiklit, et autorid ei tundnud oma lugu ära. Millegipärast pidas ta ülearuseks lõiku, mis nimetas laste hukkumisega toimepandud genotsiidikuritegu ja ka endiste eesti kommunistide kaassüü mainimist.

Nüüd on kuulsuse otsingute rajale astunud ka viimane nõukogudeaegne pioneeripõlvkond. Hiljuti šokeeris vanema põlvonna inimesi keegi noorkirjanik, kes pidas vajalikuks kiita õnnelikku lapsepõlve vene aja lõpuaastail. Aga sellest jäi temale väheseks! Ta pidas loomulikuks saata paar mürgist noolt meiesuguste, endiste represseeritute aadressil. Ju siis arvab temagi, et olime lastena surma mõistetud õige asja eest, nagu kunagi sarkastiliselt kirjutas selle kohta lugupeetud ajaloodoktor Vello Helk Taanist. Kõigile Eesti ajaloo uuendajatele soovitaksime tähelepanuga lugeda dr. Vello Helgi hinnanguid, mida ta oskab esitada erapooletuna, argumenteeritult ja Euroopa mätta otsast, nagu ta ise on kunagi maininud. Ta rõhutab korduvalt, et ajaloo sündmusi tuleb hinnata oma ajas ning mitte kanda tänapäeva ja mitte kasutada tagantjäreletarkust! Kahjuks saab tema hinnanguid lugeda vaid piiratud ringkond akadeemilistes väljaannetes nagu seda on ajakiri „Akadeemia“ Niisamuti soovitame uuendajatele tutvuda vanema põlve ajaloolase Heino Arumäe ettekandega Memento ajalookonverentsil 2006. a. teemal „Mõnda Moskva taktikast Balti riikide suhtes baaside perioodil 1939-1940“. Paljudele välismaistele allikatele toetuv ning hästi argumenteeritud tekst ei jäta mingit kahtlust, et meisterlikult, halastamatult ja jõhkralt teostatud operatsioon kolme riigi okupeerimiseks ei jätnud enesekaitseks neile mingit võimalust. (Briti diplomaadi selgitus 1940. aastast).

Eelpool nimetatud kuulsuste töövilja võib näha Eesti ajaloo õpikust gümnaasiumidele (1999 ja 2001. a. trükid). Olaf Langsepp küsib lapselapselt ajalooõpikut, et näha, mida seal on kirjutatud tema nooruse ajast. Ning loeb hämmastusega sealt, et pärast Vabadussõja lõppu olevat moodi läinud igasugused „ebademokraatlikele“ võimudele iseloomulikud kampaaniad, mis kandsid hurraapatriotismi pitse-

rit. Ja selliste näidetena nimetatakse rahvaalgatuse korras ning kohapeal kogutud annetuste eest Vabadussõja monumentide püstitamist valdades ning kihelkondades, ka meie armastatud laulupidusid, Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamist, kodukaunistamist, rahvuslipu muretsemist jne.

Vanaisal O. Langsepal ei jää muud üle, kui kaasaja geniaalsete mõtlejate vaimusälvatuste puhul taevast appi kutsuda. Meie aga tahaksime siiski loota midagi muud. Kas või seda, et rahvuslasena tuntud ajaloolane ja praegune haridusminister Tõnis Lukas mõtleks tõsiselt selle üle, kuidas sellise desinformatsiooniga õpikud uut põlvkonda kujundavad Juba 10-12 aastat tagasi püüdsime Õpetajate Lehe kaudu ja repressioone põhjalikult uurinud riikliku komisjoni nimel juhtida tähelepanu ajalooõpikute desinformatsioonile, mis vältis näiteks hävituspataljonide 1941. a. sõjasuue kuritegude nimetamist õige nimega. Aga asjatu vaev! Meid tõrjuti tagasi kui ühekülgse sinimustvalge ideoloogia pealesurujaid! Vahepeal on ilmunud professor Herbert Lindmäe neli suvesõja raamatut, mis väga täpselt on dokumenteerinud nelja maakonna inimkaotused. Selle materjali järgi ei tohiks ükski õpiku autor võrdsustada metsavendade ja hävituspataljonide tegusid, ometi seda tehakse. Isegi president Meri komisjoni meeskond on sellega libastunud ja lisanud oma aruandes vastupanuvõitlusele okupantide vastu juriidiliselt täiesti väärade kodusõja värvingu.

Me arvame, et sellise uue ajaloo levikut soodustab ka nn. vaikiva ajastu teooria ülemäärane võimendamine. Need samad isikud, kes heitsid meile ette sinimustvalget ajalugu, on ise langenud nn. Pätsi diktatuuri lummusesse. Seda korrutatakse lahti seletamata igal pool ning kooliõpilastele on ilmselt selgeks saanud, et Eesti Vabariik oli 1930-tel aastatel vähemalt samasugune diktatuuririik nagu Saksamaa, Itaalia ja Venemaa! Ja siit edasi pole enam palju vaja, et uskuda kõikvõimalikke reetmisi. Aga samal ajal vaikitakse maha kõik see positiivne, mis sündis Eestis 1930-tel aastatel: uue demokraatliku põhiseaduse kehtestamine 1938. aastal, kõikide poliitvangide amnestiaga vabastamine (sealhulgas ka kommunistid!), riigi stabiilne areng ja majanduslik edukus, vabad valimised, mille tulemusena pääsesid parlamenti nii opositsioo-

nilised rahvuslased nagu Jaan Tõnisson kui ka nn pahempoolsed kommunistidega seotud töölisliikumise kandidaadid. Ja teise niisama lugupeetud ning tuntud rahvuslase, kuid valitseva Isamaaliidu kandidaadi, Tartu linnapea kindral Aleksander Tõnissoni kaotus valimistel. Milline diktatuuririik oleks lasknud sündida sellistel asjadel? Eesti pöördus tagasi täieliku demokraatia poole, samal ajal kui Euroopas valitses vastupidine tendents!

Sünnilt Eesti kodanik ja Juudi Seltsi tuntud tegelane Elhonen Saks nimetab häbenemata sõjaeelset Eesti Vabariiki kõige demokraatlikumaks riigiks Euroopas neil aegadel. Tema arvamust jagab teine juudi rahvusest ning Tartust pärit Jakob Kaplan, meie Siberi saatusekaaslane 1941. aastast. Ajalooõpiku autorid Andres Adamson ja Sulev Valdmaa ei tea neist kauge mineviku sündmustest suurt midagi, sest ilmselt on nad lugenud ning uskunud rohkem Postimehe lugusid ja teisi samalaadseid uue aja moodsaid teooriaid. Soovitame Postimehe komnoortele ja ajalooõpiku autoritele silmaringi laiendamiseks läbi lugeda Soomes, Eestis ja ka Rootsis elavat huvi pälvinud Imbi Paju raamat "Tõrjutud mälestused". Ehk hakkavad nad siis pisut kahtlema oma senistes järeldustes ning ka mõistma, kuivõrd lähedane kommunistlikule ideoloogiale on nende nägemus maailma asjadest.

Kuidas alal hoida eesti rahva täiesti põhjendatud iseteadvust ja säilitada rahvuslikku uhkust, kui nii vasakult kui paremalt tulevad aina halvustavad hinnangud meie riigi loojate põlvkonnale. Kas ikka piisab Eesti politsei 26. ja 27. aprilli ühest tublist aktsioonist, et alal hoida seda kõige kallimat? Kindlasti tuleks kasvava põlvkonna jaoks kirjutada uhkusega Vabadussõja vaimus sõjaeelses Eestis üles kasvanud põlvkonnast, kes läks 1944. a. massiliselt rindele kaitsma kodumaad olukorras, kus Eesti riiki polnudki, kui selga tuli tõmmata ühe okupandi munder ja lootus edule oli olematu. Ja seda tehti Jüri Uluotsa üheainsa raadiointervjuu järel. 1941. aastal tsiviilelanikkonna kallal punaste halastamatut vägivalda näinud noormeestel oli selge, et oma kodude kaitseks tuleb võidelda lõpuni. Nad tegid seda ja tuhanded andsid oma elu. Ellujäänud tuli sõjavangidena või lihtsalt vael poolel sõdinuna kanda sunnitöökaristust Venemaa vang-

lates. Kes seal veel ellu jäid, nendele lisandusid Nõukogude okupatsiooni-aastate alandused. Kommunistliku süsteemi jaoks ei saanud nad kunagi ei õigeteks ega omadeks. Nüüd ootavad 80-aastased ja veel vanemad sõjaveteranid-vabadusvõitlejad iseseisva Eesti Vabariigi tunnustust. Ootavad juba 15 aastat! Ja seni asjata!

Eesti valitsus pelgab neid. Eesti parlament kardab neid. Võimulolijad ei julge nende hallipäiste sõjameeste süütutele kokkutulekutele tulla. Isegi mitte käesoleval aastal, kui pärast aprillioode mässu on lausa füüsiliselt tunda, et eesti rahvas tahab ühte hoida ja ka oskab seda teha igati seaduslikkuse piirides. Rahva toetus on suur, aga julgust rahva hulka tulla juhtidel pole. Kus on siin rahvaesindajate riigimeheliikkus? See on tänase päeva Eesti aja lugu. Kommunistliku ideoloogia mürgist mittevabanenud rahvaesindajate ja juhtide lugu.

Iga vaba rahvas on läbi elanud kaotusi ja võite, on näinud meelde jäävaid sündmusi, mida ühiselt ja pidulikult tähistatakse. Vaid vaba ning võitja rahvas saab püstitada mälestusmärke oma sangareile, ütles kindral Jaan Soots Narvas 1921. aastal Garnisoni kalmistul esimese Vabadussõja mälestusmärgi avamisel! Vabale rahvale ei ole ühised pidustused või leinapäevad mingil juhul kampaaniad. Need on vabana sündinute loomulik olek. Miks me ei taha siis või ei saa tõeliselt vabad olla? Orjastatud ja sotsialistlikus ENSV-s sündinutel läheb vist vaja väga palju aega, et vabaneda kommunistliku ideoloogia saastast. Sellisest saastast, mis nõuab igalt poolt vaenlaste otsimist selleks, et neid hävitada. Moraalselt hävitada isegi neid, kes juba ammu puhkavad ristideta nimetutes haudades kaugel külmal maal.

Riikliku leinapäeva üritused 14. juunil Tartus

Riikliku leinapäeva üritusi korraldas Tartu MEMENTO juhatus. Leinajumalateenistus algas kell 16.00 EELK Tartu Pauluse kirikus, teenis õpetaja Kristjan Luhamets. Kirikusse oli kogunenud palju represseeritud, nende sugulasi ning hukkunute leinajaid. Kirikus olid ka Tartu linna peaaegu hr. Urmas Kruuse ja Riigikogu liige hr. Silver Meikar.

Jumalateenistus lõppes kell 16.45. Seejärel kogunes rahvas ühenduste lippudega Pauluse kiriku ette. Tänu Kaitseliidu Tartu Maleva ja kaitseliitlase Sasko omakasupüüdmata abile jagati inimestele välja veel 15 hr. Ervin Parile kuuluvat leinalintidega sinimustvalget lippu. Tartu MEMENTO, poliitvangide, metsavendade ning relvavendade ühenduse Pitka lipud lehvisid kõige ees, järgnesid sinimustvalged leinalintidega lipud, kui pärgade ja lilledega inimesed liikusid mööda Riia tänava kõnniteed Pepleri 27 maja ees asuva okupatsiooniohvrite mälestusmärgi "Rukkilill" juurde. Leinalippe kandsid ka naised.

Mälestusmärgi juurde olid inimesed juba hommikupoolikul lilli toonud. Rahva saabudes kiriku juurest lillede hulk kasvas. Süüdati leinaküünlad.

Leina-ja mälestusüritus algas Eesti Vabariigi hümniga laulmisega. Töötas võimendus, mille eest hoolitses hr. Jallai. Hümniga laulmise järel võttis sõna Enn Tarto:

"Lugupeetud leinajad! Täna sel riiklikul leinapäeval me mälestame ja leiname 14. juunil 1941. aastal läbiviidud suurvõimendamise ohvreid, kõiki küüditamiste ohvreid, hukkunud poliitvange ja kõiki Eesti vabaduse eest langenud sangareid. Palun tõusta minutiliseks leinaseisakuks!"

Rahvas tõusis leinaseisakuks.

Seejärel esines Enn Tarto sissejuhatava sõnavõetuga.

"Austatud kaaskannatajad, lugupeetud meile kaasatundjad!

1940. aastal Eesti Vabariiki okupeeriti ja annekteeriti naaberriiigi NSV Liidu poolt. Algas kohutav terror Eesti elanike vastu. I Nõukogude okupatsiooni ajal (1940-1941) arreteeriti umbes 8000 inimest.

Neist jäid ellu 200 inimest või veidi enam. Kohutav aegumatu inimsusevastane kuritegu pandi toime okupantide poolt 1941. aasta juuniküüditamise käigus. Eestist viidi sund-

Mälestusmärgi "Rukkilill" juurde oli linnavalitsus vastavalt Tartu Memento soovile asetanud tahvli järgmise eesti- ja inglisekeelse tekstiga:

"Rukkilill" on mälestusmärk kõigile Nõukogude Liidu okupatsiooni ohvritele ning Eesti vabaduse eest langenutele. Mälestusmärk avati 17. juunil 1990. aastal. Mälestusmärgi autor on Paul Saar. Hoia Jumal Eestit, meie kodumaad!

"Cornflower" Memorial commemorates all victims of the Soviet occupation and those who gave their lives for the freedom of Estonia. The memorial was unveiled on June 17, 1990. It's author is Paul Saar. God save Estonia, our homeland!

asumisele umbes 10 000 inimest. Punaokupandid ei halastanud ei lastele, naistele ega vanuritele. Mehed eraldati peredest, rõhuv enamik mehi hukkus. Meesteta peresid tabasid Siberis kohutavad raskused. 1940. aasta juuniküüditamise erakordne alatus ja julmus ning teised repressioonid võimendasid partisanisõda Eestis 1941. aastal, tingisid massilise elanike põgenemise välismaale 1944. aastal, tõstsid Eesti mehed meeleheitlikku võitlusse Punaarmee vastu Eesti piiridel 1944. aastal, võimendasid metsavendlust pärast Eesti taasokupeerimist.

Tänapäeval peame meenutama ja rõhutama Nõukogude Liidu poolt 1940-1941 aastal toimepandud repressioone ka sellepärast, et vastu seista Venemaalt tulevale valele ja laimule, j ustkui nendel aastatel Eestis kõik olevat toimunud vabatahtlikult, kaasaarvatud Eesti nn. astumine Nõukogude Liitu.

Täna me ei tohi unustada ka seda, mis toimus okupeeritud Balti riikides 20. aastat tagasi. Paljudes peredes, küladest ja linnades meenutati 1941. aasta 14. juuni küüditamist. 14. juunil 1987. aastal toimus Riias massiline ja võimas leinaüritus. Riia sündmuste mõjul toimus Tallinnas 23. augustil 1987. aastal I Hirvepargi miiting, kus nõuti Molotov-Ribbentropi pakti ja selle salaprotokollide avalikustamist, poliitvangide vabastamist ning kuulutati Eesti, Läti ja Leedu ühtsust.

19 aastat tagasi, 14. juunil 1988 algas rahvarohke leinamiiting Tartus Raekoja platsil edasi siirduti Vane muise tänavale, sealt edasi Vaksali ja

Riia tänava kaudu Pauluse kalmistu taha, Aardla raudteejaama juurde kahe raudteeharu vahele. Tookord arvati, et Aardlas oli rahvast 5-6 tuhat inimest.

Nii Aardlas kui Raekoja platsil tegeldi lisaks mineviku meenutamisele ka tolleaegse olevikuga. Nõuti, et tuleb avalikult hukka mõista 1941. aasta ja 1949. aasta massirepressioonid Eestis kui kuriteod inimsuse vastu, nõuti poliitvangide Enn Tarto ja Mart Nikluse vabastamist, korjati nende vabastamisnõudele allkirju.

18 aastat tagasi juunis 1989 olid olemas nii üle-Eestiline MEMENTO, kui Tartu MEMENTO. 17. juunil 1989 avati esmakordselt okupatsiooniohvrite mälestusmärk "Rukkilill" Riia ja Pepleri tänava nurgal.

Pean vajalikuks rõhutada, et okupatsiooni tingimustes leinapäevade tähistamine, Vabadussõja monumentide taastamine, uute monumentide rajamine, mälestustahvlite paigaldamine jne. olid nagu ka laulupeod ning kõikvõimalikud rahvakoosolekud osa vabadusvõitlusest eesmärgiga taastada Eesti Vabariigi iseseisvus.

Tõestamaks seda, et ka tänapäeval Tartu Memento ei tegele ainult minevikuga, lubage mul ette lugeda Tartu Memento juhatuse avaldus 2. maist 2007. aastast. "Täname Eesti Vabariigi valitsust, peaminister Andrus Ansipit, Eesti Vabariigi politseid ja kõiki korra-kaitsjaid. "Pronksmehe" ümberpaigutamine oli õige samm. Eesti Vabariik on iseseisev riik, Venemaa tegelastel pole mingit õigust meie siseasjadesse sekkuda.

Tegus tööaasta Rakvere Mementos

AINO KIIVER

Rakvere Memento juhatuses esimees

Oleme oma tubli aktiivi, kelleks on 11 juhatuseliiget, töö tulemusena suutnud aastast üle ühe ürituse kuus läbi viia.

Aasta algab meil traditsiooniliselt külalisega kohtudes. See oli eriline aasta, sest meiega ilmutasid soovi kohtuda suuremate erakondade Lääne-Virumaa nimekirjade esikandidaadid, olid asjalikud kokkusaamised: küsimused said vastused, ettepanekuid lubati võimalusel arvestada jne. Talvekuudel korraldasime Kunderi tänaval Palermo Punase Terrori Ohvrite mälestise juures linnavalitsuse, noorkotkaste ja represseeritute ühingute esindajatega mälestustalituse, osalemise vabariigi aastapäeva üritustel 24. veebruaril ja läbi sai viidud leinatalitus koos mälestuslõunaga märtsiküüditamise aastapäeva tähistamiseks.

Aprillis kohtusime saatusekaaslastega Narvas. Toimus ühine mälestushetk Narva raudteejaama esisel asuva monumendi juures küünalde põletamise ja leinakimpude asetamisega. Osalesid Rakvere ja Narva mementolased ning Lääne-Virumaa koolinoored. Äärmiselt südamlik oli kohtumine Narva represseeritute Eesti Majas.

Maikuu oli pühendatud põhiliselt jätkuprojekti „Isamaalised eile, täna, homme” tegevustele koolinoortega. Külastasime Rakvere Põhikooli õpilasi. Aula oli lastest tulvil, mälestuste heietusi, küsimusi-vastuseid jätkus mitmeks koolitunniks. Projektiga kaasatud gümnaasiumide õpilastele toimus maikuu lõpus väljasõit vastavatud juudi sünagoogi külastamiseks, Okupatsioonimuuseumiga tutvumiseks ja tegusa riigimehe Kaarel Eenpalu muuseumi eksponaatide vaatamiseks ning tema lapselapse Anne Eenpaluga kohtumiseks. Tore oli, et koolide esindustes osalevad ka ajalooõpetajad.

Maikuu jõudsimel koos Harjumaa õpilastega külastada Purtse leinaparki, viia seal läbi väikese leinatsereemonia, kohtuda Alutaguse Memento esindajatega, tutvuda Toila Termidega ja heita põgus pilk Toila Sõjaväekalmistule.

Juunikuus pühendusime juuniküüditamise mälestuspäeva ürituste läbiviimisele. Olid mälestustund Okaskrooni juures Tammikus, ühislõuna

restoranis Nord ja kultuuritund rahvamajas. Kahjuks vedas meid alt laulja Erich Krieger, kuid muusikamees Mart Eelmäe ja näitlejate paar Jürgen Kajak-Sirje Kallaspoolik S. Jessenini armastusluule programmiga päästsid olukorra. Jõudsimel isegi mõned ühislaulud laulda, eestvedajaks suverüüs jõuluva-na Karl Mäesepp. Ja loomulikult saime koos linnavalitsusega ühele poole läbi KOP-i rahastatud „Mälestise Okaskrooni ümbruse heakorrastamine” projekti I etapi teostamisega. Õigeks ajaks paigaldati 2 seljatoega istepinki ja kujundati kaunis leegikujuuline lillepeenar. Tunnustamist väärib maavane-ma Urmas Tamme ja linnapea Andres Jaadla lugupidav suhtumine meie leinapäeva. Alati osalevad koos nendega meie üritustel parasjagu Lääne-Virumaad väisavad väliskülalised. Eriline oli juunikuul leinapäev ka selle poolest, et Eesti Ajaloomuuseum salvestas kõik sellel päeval toimunu arhiivi tarvis filmilindile.

Loomulikult jõudis meie esindus Rahvaraamatukogus toimunud ajalookonverentsile, mille ettekanded ja päevakord kordasid mõneti läinud aastal toimunut. Läbi mõtlemata oli korraldatud toitlustamine: kaheksa ja poole tunni pikkuse loengusarja vahele oli ette nähtud 1 kohvipaus 120-le inimesele, kuid osalejaid oli mitukümmend rohkem ja kui arvestada, kust Eestimaa otsast nad kokku olid tulnud, siis järgmiseks korra peaks mõtlemisainet olema, kuidas üritust inimsõbralikumalt läbi viia.

Juulikuus osalesime represseeritute kokkutulekul Kohtla-Nõmmel. Ka augustikuul olime üleriigilisel mälestuspäeval Pilstveres. Meie esindajad võtsid osa eelnevast ettevalmistuseta-pist, samuti tolle päeva kõikvõimalikest tegemistest.

Septembris viisime läbi eelistutamispäeva Purtse leinapargis ja tegime põhjalikumalt ettevalmistusi kohtumiseks teise Ida-Virumaa represseeritute ühingu Alutaguse Memento liikmetega.

Oktoobrikuu alguspäeval toimus ühisüritus Rakvere ja Alutaguse Memento ühingu liikmetele. Alustuseks istutasime 4nda punase tamme Purtse leinaparki, süütasime küünlad, aetasime mälestuslilled ja Alutaguse mees Uno Säästla pidas meeoluka kõne

ning helistas leinakella. Ilus ja ülev tunne valdas meid kõiki seal kõrgele mäe otsa rajatud hiiepargis, kus iga istutatud tamm mälestab kedagi, kes kurjuse hammasrataste vahel oma elu kaotanud. Jätkasime kokkusaamist Purtse kindluses, kus ehitise ajalugu tutvustas peremees Raivo Pihlak ja kohvitassi taga saime oma kogemusi ja mõtteid vahetada. Ja jällegi ühislaulud, eestvedajaks idavirulane Väino Tiinus. Päeva lõpetasime Toila Termides, tutvusime taastusravivõimalustega, proovisime veepratseduurid ära ning algaski tagasitee koju. See kohtumine andis veelkordse tõdemuse, et mured ja kitsaskohad on meil paljuski ühised, isegi ettepanekud tulevaste perioodide osas kattuvad, eriti selles osas, mis puudutab Virumaad.

Aga oktoobrikuu lõpupäevil käisime oma spordipäeva pidamas Jäneda Lõõgastuskeskuses. Rahastajaks Kultuurkapitali Lääne-Viru Ekspertgrupp. Oli sedasi paika pandud, et kes prima tulemuse saab, autasustatakse ravi-pratseduuridega. Ma pole ammu nii rahulolevaid ja õnnelikke inimesi näinud. Muidugi oleme kaasatud olnud kõigil maakondlikel üritustel, viimati Vistla lahingu memoriaali avamisel Porkunis. Ja alati oleme me püüdnud oma ettevõtmistel rakendada kooli-noori ja noorkotkaid-kodutütred.

Jäänud on veel represseeritute ühingute ühine jõulupidu pidada, gümnaasiumidele mälestusraamatud jagada, õpilastega peetud ajalookonverentsi materjalide kordustrukk korraldada, ning siis võib aastale joone alla tõmmata.

Liikmeskond on vähenenud mõne inimese võrra, uusi liikmeid on lisandunud kümme. Oleme saanud 6 tuusikut Selisse, soovijaid on järjekorras 9. Tänu mitmetest projektivõo-rudest osavõtmisele, heale koostööle kohalike omavalitsustega ja ka ERAFi toetusele oleme suutnud aastaplaani võetu ellu viia.

Meie ühingu liikmetest on esimene sada sotsiaalselt aktiivsed inimesed, kuigi vanus ja haigused on teinud oma töö. Vaatame optimistlikult tulevikku, toetame ja aitame üksteist oma võim-luste piirides. Meil on hea koos olla.

Protest Eesti-vaenulike organisatsioonide toetamise vastu, mille Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoda esitas EV Valitsusele 8. novembril 2007

Venemaa vaenulikkuse kasv Eesti suunal on selgelt hoomatav. KAPO hinnangul on Eestis märgatavad Vene eriteenistuste katsed mõjutada Eesti riigi otsuseid, poliitilisi seisukohti, avalikku arvamust ning muude riikide seisukohti Eesti suhtes. Venemaa eriteenistuste toel on loodud Eestis mitmeid Eesti-vastaseid organisatsioone.

Kaitsepolitsei Aastaraamatu 2006 andmetel finantseerib ja juhendab näiteks MTÜ Inimõiguste Teabekeskust, mis tegeleb Eesti-vaenulike pseudoteaduslike uuringute üllitamisega ja laimuga, Venemaa välisministerruum ja diplomaadid. Teabekeskuse liikmed kuuluvad äärmusliku ideoloogiaga Konstitutsioonierakonda, mis on üks keskseid organisatsioone Eesti rahvusvahelise maine mustamises. Konstitutsioonierakond on Venemaalt juhitud ja rahastatav õõnestusprojekt, mille ideoloogia juhtijateks on Vene Suursaatkond ja eriteenistused, kes toetasid Konstitutsioonierakonna valimisvõitlust, saavutamaks selle esindatust Riigikogus. Erakond, selle juhid ning nendega tihedalt seotud MTÜ Ühiskondlik Liit Uusfašismi ja Rahvusliku Vaenu Vastu ning Sotsiaalmajanduslike ja Poliitiliste Uuringute Ühing on andnud välja ning levitavad tõde ja ajalugu moonutavaid raamatuid ja filme, mis on KAPO hinnangul otseselt Eesti-vastast vaenu õhutavad.

Selline tegevus väljub demokraatia ja sõnavabaduse piiridest. Iga endast lugupidav riik keelustaks kõigi vaenuliku välisriigi poolt mahitatud organisatsioonide tegevuse ning võtaks nende juhid ja liikmed vastutusele. Riigivastane õõnestustegevus, provokatsioonid, laim ja valed on keelatud ka Eestis.

Vene äärmuslaste organisatsioonide tegevuse keelustamise asemel toetab aga Eesti riik neid hoopiski rahaliselt. Konstitutsioonierakonnale eraldatakse 150 000 krooni aastas ning MTÜ Inimõiguste Teabekeskust on rahastatud Sotsiaalministeeriumi kaudu. Ajakirjanduses on kirjutatud noorsooliikumise "Naši"ga tihedalt seotud, selgelt Eesti-vastasest vene noorteorganisatsioonist, kes on saanud Eesti riigilt sadu tuhandeid kroone.

Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoda on olnud põhiline kanal, mille kaudu Eesti Memento Liit on saanud mementolaste ühisarvamuse paljudes käesoleva aja poliitilistes küsimustes avalikkuse ette ja Vabariigi valitsuseni viia.

Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökotta kuuluvad:

*Eesti Vabadusvõitlejate Liit
Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing
Eesti Õigusjärgsete Omanike Liit
Endiste Poliitvangide Liit
Endiste Õpilavabadusvõitlejate Liit
Soome Sõjaveteranide Eesti Ühing
Kindral Johan Laidoneri Selts
Eesti Memento Liit
Eesti Kristlik Rahvapartei
Isamaa ja Res Publica Liit
Põllumeeste Kogu
Eesti Reservohvitseride Kogu
Soomepoiste Pärimusühing
Tartu Rahu Põlistamise Selts*

Tundub, et Eesti-vaenulike organisatsioonide toetamine riigi poolt on pigem reegel kui erand. Olukord on pretsedenditu, lubamatu ja enam kui absurdne. EDRJ Koostöökoda tahab teada: Kas venelastest riigikukutajate toetamine on Eesti riigi teadlik poliitika? Mis on sellise poliitika eesmärk? Kui paljusid selliseid Eesti riikluse ja iseseisvuse vastu orienteeritud organisatsioone Eesti riik veel rahastab või on rahastanud? Kes on need isikud, kes kahjustades Eesti riigi huve ja julgeolekut, on võtnud vastu otsuseid toetada selliseid õõnestusorganisatsioone?

EDRJ Koostöökoda avaldab resoluutset protesti Eesti-vaenulike organisatsioonide toetamise vastu, nõuab nende viivitamatut keelustamist, nende juhtide ja aktivistide vastutuselevõtmist ning neis osalevate välismaalaste riigist väljasaatmist. Kõik isikud, kelle otsusel Eesti riik toetab õõnestusorganisatsioone, tuleb avalikustada ning neid karmilt karistada.

EDRJ Koostöökoja nimel
HENN PÖLLUAAS

Rakveres toimus ülimalt menukas eakate mess

Kui ma naistepäeva hommikul veidi hilinenult Rakvere spordihalli sisenen, oli tegevus juba täies hoos. Tribüüni, kus tavaliselt on andunud korvi- või võrgufännid, oli vallutanud veidi eakam seltskond. Seal üleval oli hea jalgu puhata ning saada ülevaadet toimuvast. Saali otsaseinas oleval laval käis pidev askeldamine. Kõik see tegevus käis siinkandis tuntud šoumani, eraelus kooli direktori ametit pidava, Samuel Golombi juhatamisel. Kõigel sellel melul oli ainult üks eesmärk, kõita vanema põlvkonna tähelepanu. Tantsiti ja lauldi ning kõige krooniks oli ka igihaljas Vello Orumets esinema palutud.

Rahvas nautis kõike seda täie rinnaga ning ei häbenetud ka ise tantsupõrandal kaasa lüüa. Palliplatsil olid ennast kenasti boksidesse sisse seadnud need isikud ja organisatsioonid, kellel midagi pakkuda oli. Kõik olid lahkesti nõus oma teadmisi ja võimalusi pakkuma. Tule aga meie juurde ja naudi olemist. Kas soovid reisida - palun siin on võimalused. On sul igav - tule meie juurde, tegeleme igasuguste huvitavate asjadega. Kas sind huvitavad esivanemad - palun, meil on informatsioon ja oskused, aitame. Äkki on liikumisega raskusi, näete siin on igasuguseid abivahendeid, mis seda kergendavad.

Oli võimalik võtta kilode viisi paberit ning kontakte, kontakte ja veel kord kontakte. Siinsamas oli neid, kes pakkusid oma käsitööd või aiasaadusi. Voka mees Heino Jäger mängis kannelt ja jagas lahkesti oma teavet, et kuidas teha ja mis maksab. **Vaatan ringi ja ongi siin ka meie omad Rakvere Mementost. Miks – aga ikka selleks, et teadvustada endale ja näidata teistele oma olemasolu ning tegutsemistahet. Nii see peabki olema, sest selleks sai ju see organisatsioon loodud.**

Messi korraldasid Lääne-Virumaa kutsekõrgkooli sotsiaaltöö III kursuse üliõpilased. Peakorraldaja Margi Loide sõnul sündis idee juba sügisel. Tulemas oli ju kooli lõpetamine ning paras aeg ennast proovile panna. Pöörduti kooli juhtkonna poole ja

sealt anti roheline tuli – tehke. Kogu korraldustöö tehti üliõpilaste endi poolt. Alguses oli küll plaanid veidi väiksemad, taheti teha ainult kohalikele. Kuid asja ajades levis informatsioon kaugemale ning tuli ümber orienteeruda. Tõenäoliselt olid lõpuks pooled osalejad väljaspoolt Lääne-Virumaa.

Messi korraldamisel kasutati palju isiklikke kontakte, kuid tõhusat abi saadi ka omavalitsustelt. Lõpuks oli osalejaid üle neljakümne. Suur abi oli „Prillitoosi“ saatel ning nende võttegrupp eesotsas Rein Karmäga oli samuti kohal. Kahtlemata tehti vigu ja nii mõnegi asja teeks nüüd paremini, aga siiski nad on rahul. Vesteldes ka teiste peaorganisatoritega oli näha kuidas nad nautisid oma hakkamasaamist. Muide, eakatele suunatud messi peaautor ja –korraldaja Margi Loide on ise kolmekordne vanaema ja enamik kaasüliõpilasest sobivad talle vanuse poolest lasteks.

Rahaliselt tuldi toime umbes viiekümne tuhande krooniga, põhisummad saadi sotsiaalministeeriumilt, kultuurkapitalilt ning Rakvere linnavalitsuselt. Materiaalselt aitas ka maavanem Urmas Tamm isiklikult. Teiste sponsorite osatähtsus oli väiksem ja piirdus põhiliselt mitmesuguste auhindadega.

Mis saab edasi? Praegused tegijad on kindlad, et see üritus on ääretult vajalik. Momendil on nad kindlad, et ka tulevikus ollakse valmis messi korraldamiseks. Vananeval inimesel on ju siin võimalik ühest kohast teada saada palju võimalusi, kuidas oma elukvaliteeti parandada. Messi päev 8 märts oli ka õnnestunud ja teadlikult valitud ning inimestele see meeldis.

Lahkusin lõpu eel ja tundsin huvi, et palju siis ka külastajaid oli. Rahulolevalt vastati, et kindlasti üle tuhande. Tundsin minagi rõõmu ilusast ilmast ning kordaläinud üritusest ja egas midagi – järgmise aasta naistepäeval jälle Rakveresse eakate messile.

Valdu Toomla
Rakvere Memento

TEATEID

Alates septembrist 2006 on Tartu Memento MTÜ-l internetis oma kodulehekülg

aadressiga www.tartumemento.ee

Tehtud oma jõududega ja vastavalt võimalustele areneb edasi. Palume külastada. Vajutanud linki „kontakt“, avaneb Teil võimalus meile kirjutada.

SA Eesti Represseeritute Abistamise fondi toetusel sai Tartu Memento oma arvuti. Õpime kasutama kaasaegse infokanali võimalusi.

Eha Kaljuvee
Tartu Memento MTÜ juhatusel liige.

Et kodudest väljaajamise tõendamine hõlbustuks

Siiani on osutunud küllaltki keeruliseks enda kui represseeritud isiku staatuse tõendamine neil Eesti Vabariigi kodanikel, kes 16. juuni 1940. aasta seisuga elasid Ingerimaal, Peipsi järve ja Narva jõe tagustel Eesti aladel ning kes sundevakueeriti nende kodudest 1944.a. jaanuaris-veebruaris taganevate Saksa vägede poolt.

Tegemist on ligi 600 Eesti Vabariigi kodanikuga, valdavalt tolle-aegsete lastega, kes koos vanematega aeti läheneva rindejoone eest oma kodudest välja ja elasid kuid metsas.

28. mail 2007 algatati Riigikogu eelnõu, milles nähakse ette, et need inimesed saaksid oma elukohata ja represseerimise fakti tõendada Riigiarhiivis säilinud talundilehtede abil, sest kõiki vajalikke dokumente pole Eesti arhiivides sõjategevuse tõttu säilinud.

Ilmus Siberisse küüditatu haruldane päevaraamat

Hotpress Kirjastuse mälestuste sarjas ELUKAAR on ilmunud 1941. aastal Siberisse küüditatud Tartu Ülikooli üliõpilase Erna Nageli päevik „Olen kui päike ja tuul”.

„Küüditatute mälestusi on kirjutatud õnneks suhteliselt palju ja avaldatud mälestuste hulk on kasvanud ja kasvab veelgi. Päevikuid tollest ajajärgust on aga seevastu leitud äärmiselt vähe ja seepärast väärib ka Erna Nageli päevaraamatu ilmumine erilist tähelepanu,” on raamatu väljaandmist kommenteerinud ühenduse „Eesti elulood” esinaine Rutt Hindrikus Tartu Kirjandusmuuseumist.

Erna Nagel sündis 20. aprillil 1914 Riias, hiljem elas ta koos vanemate ja vennaga Ahja vallas Ülenurme talus Tartumaal. 14. septembril 1937 immatrikuleeriti ta Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna üliõpilaseks. Säilinud õpingtona tunnistab, et Nagel õppis ülikoolis kuni 1941. aasta kevadeni.

14. juunil 1941 küüditati ta koos perekonnaga, nii nagu tuhanded teisedki eestlased, Siberisse.

Ebainimlikult rasked olud viisid peagi manala teed temaga koos küüditatud ema ning teadmata kadunuks jäänud isagi ei kohanud neiu enam kunagi. Nii jäi Erna ihuüksi, ilma lähedasteta, elama kaugele kodumaast, Tomski oblasti Bondarka kolkaküla masendavasse viletsusse.

1945. aasta 23. jaanuaril jäi metsatööle sunnitud neiu langeva puu alla ning hukkus. Kaaslased matsid ta kohalikule kalmistule ema kõrvale.

Siiski ei möödunud Erna Nageli lühike traagiline elu märki jätmata. Sest lausa imekombel on säilinud tema päevik, mida neiu vaatamata kõige suurematele katsumustele oli pidevalt pidanud.

Palju aastaid pärast Erna Nageli surma toimetasid Siberis elanud saatusekaaslased temast järele jäänud vähesed asjad ja paberid Eestisse, kus need sai enda valdusse perest ainsana ellu jäänud Erna vend Karl Nagel. Viimane, taibates ilmselgelt, et hukkunud õe päevaraamat ületab oma mastaapsuselt ning üldistusvõimelt kaugelt tavapärase olukirjelduse piire, võttis ette hiigeltöö õhukestesse ruudulistesse vihikutesse hariliku pliiatsiga ülitihedas kirjas originaal ümber kirjutada. Seda kirjeldamatult vaevarikast ja aeganõudvat tööd sai ta teha ainult luubi abil, sest kohati lausa loetamatuks kulunud

teksti oli ilma selleta pea võimatu lugeda.

Erna Nageli haruldane päevaraamat pole üksnes intiimne ja sügav sissevaade noore naise ellu ning unistustesse, millele ei olnud antud iialgi teoks saada. See on eeleegia, mis räägib kõige autentsemal viisil läbi ühe inimese käekäigu tuhandete Külmale Maale saadetud eestlaste kibedast saatusest, olles seeläbi ühtlasi ka eesti rahva ajaloolise mälu talletamisel tugevaks pidepunktiks.

Valdek Kiiver, Hotpress Kirjastuse peatoimetaja

Raamatu avalik esitus toimub Tartus 14. juunil kell 17.00 „Rukkilille” mälestuskivi juures ning 16. juunil Tallinnas Rahvusraamatukogus toimuva represseerimise teemalise konverentsi raames (hind 100 EEK). Raamat on müügil üle Eesti suuremates raamatukauplustes, seda saab tellida ka Hotpress Kirjastusest aadressil Näituse 27, Tartu 50409. Tel. 7446588, hotpress@hotpress.pri.ee (hind 135 EEK). Posti teel kirjastusest ostes lisandub postikulu 20 EEK. Vt ka www.hotpress.pri.ee

Ilmusid andmed esimese iseseisvusaja Eesti Vabariigi kaadriohvitseridest

Kirjastus Umara andis välja uue raamatu „Auraamat Eesti Vabariigi kaadriohvitseridele”. Tallinn, 2007. 516 lk.

Koostanud Jaak Pihlau.

Raamatus on põhjalikud andmed esimese iseseisvusaja Eesti Vabariigi kaadriohvitseridest. Esimene osa annab kaadriohvitseride nimestiku seisuga 16. juuni 1940. Teine osa toob täpsed andmed hukatud ja hukkunud Eesti Vabariigi kaadriohvitseridest. Neid oli kokku 430. Kolmandas osas on andmed nendest hukatud ja hukkunud EV kaadriohvitseridest, kes olid enne 16. juunit 1940 arvatud reservi, saadetud erru või vabastatud tegevteenistusest. Neid oli kokku 215.

Raamat on valminud paljude uurijate töö tulemusena. Neist esimesed uurijad olid emeriitprofessor Vello Salo ja legendaarne „raadiomees” Lembit Lauri.

Mälestuskilde Eesti kaitselahingutest

Kirjastus Grenader andis välja sarjast Aja lood kuuenda raamatuna Richard Säägi „Minu sõjamälestused. Mälestuskilde Eesti kaitselahingutest 1943-1945”. Tallinn, 2007, 126 lk.

Raamatu autor võttis allohvitserina osa lahingutest Narva all, Auveres, Sinimägedes ja Tartu rindel Kambjas. 45. Rügemendi 4. kompanii koosseisus oli tema üks nendest võitlejatest, kes Paul Maitla juhtimisel 28. juulil 1944 vallutasid tagasi Grenaderimäe ja hoidsid neid positsioone enda käes lõpuni. See oli Sinimägede lahingute otsustav moment. Raskeid kaotusi kandnud vaenlane peatati ja rinne jäi püsima kuni 17. septembrini, kui Saksa vägedele anti käsk Eestist lahkumiseks. Rindesõduri mälestusteraamat on illustreeritud ajalooliste fotode, kaartide ja dokumentidega. Nende seas on esmakordselt Eestis avaldatud peaministri Jüri Uluotsa kõne 19. augustil 1944.

Leinapäevade tähistamisest Viljandis

Leinapäevi on Viljandis tähistatud Memento tegevuse algusest peale nii märtsis kui juunis. Märtsiküüditamise 40. aastapäeval oli teatris "Ugala" mälestusõhtu, mis langes kokku Memento Viljandi Ühenduse asutamisega.

Paaril esimesel tegevusaastal toimusid päevakohased üritused linna erinevates saalides. Juuniküüditamise 50. aastapäeval avasime Lossipargis pidulikult represseeritute mälestuskivi, millega on seotud kõik hilisemad leinapäevade tähistamised. Mälestuskivi kavandas kunstnik Aate-Heli Õun. Kümme aastat hiljem oli võimalik autori kavatsus lõplikult realiseerida nagu on näha juuresoleval fotol. Mälestuskivi esiküljel on tekst: VILJANDIMAALT NÕUKOGUDE VÕIMU POOLT REPRESSEERITUTE MÄLESTUSEKS. 14.VI 1991. Tagaküljel on sõnad "Kalevipojast": NENDE PIINA PIGISTUSED KOSTKU MEILE KUSTUMATA!

Aastate jooksul on kujunenud välja, kuidas neid päevi tähistada. Oleme neid nimetanud kord mälestushetkedeks, kord meenutuste tundideks. Neid on aidanud sisustada Viljandi koorid: meeskoor "Sakala", segakoor "Koit", naiskoor "Eha", Pauluse koguduse segakoor, Viljandi Kultuurikolledži kammerkoor, rahvapilliansambel "Alle-aa".

Luulet on lugenud Sirje Raudsik, Elle Are, Merike Mets ja Ants Salum. Päevakohase sõnavõtuga on esinenud kõik juhatuse liikmed: Sulev Arumäe, Uno Kõresaar, Ants Salum, Olaf Samarüütel, Arnold Sula ja Eduard Veersalu. Peale nende veel Harry Erm, Hans Koovit, Rein Müür ja Jaan Ojasson. Iga kord on osalenud keegi vaimulikest. Varasemal aastail olid auvalves kaitseliitlased, viimasel ajal kodutütred ja noorkotkad.

Iga üritus nõuab ettevalmistust. Käesoleva aasta märtsis arutasime juhatuses, kuidas seda korraldada. Arnold Sula pidi hoolitsema lippude ja auvalve eest, Uno Kõresaar muretses kimbud ja küünlad. Mina pidin leidma päevakohase kõneleja. Viimasel ajal on nende leidmisega raskusi, sest meie read hõrenevad. Seekord päästis olukorra Ene Juurik, kes 1949 küüditati Valgast 7-aastasena. Ta rääkis väga lihtsalt äraviimisest, teekonnast ja Siberi-aastaist Novosibirski oblastis. Esinemise naelaks kujunes meenutus 50. aastaist, kui ema harutas lahti lõngakera, mille sees oli väike sini-must-valge laualipp.

Teiseks mureküsimuseks oli, milline koor saab üritusele tulla. Lõpuks saime kokkuleppe Pauluse koguduse topeltkvartetiga Külli Salumäe juhatusel. Luteri koguduste vaimulikega on meil hea kontakt. Seekord lubas palve ja sellele eelneva sõnavõtu teha Mart Salumäe, kes suurepäraselt sidus leinapäeva paastumaarjapäevaga.

Meil Viljandis on kombeks, et leinapäevadest võtavad osa ka maakonna ja linna tippjuhid. Seda on teinud kõik senised maavanemad, linnapead ja linnavolikogu esimehed. Nende ütlemissi kuulatakse huviga, sest neis on alati midagi isiklikku. Maavanem Kalev Küttis ütles sel korral alustuseks, et 1949. a. küüditamisest ei teadnud ta midagi, sest sündis pärast seda. Esimene mälestus on kooliajast, kui nende kooli tuli uus õpilane, kellel ei olnud ka talveajal palitut. Ühest varasemast esinemisest on mees tema meenutus: mingil perekondlikul tähtpäeval olid koos kolm venda, kes omavahel ägedalt vaidlesid. Selgus, et igaüks neist oli sõja ajal olnud eri leeris.

Meenutuste tund algas kirikukellade leinaliste löökidega, mille lõppedes laulis topeltkvartett tundmatu autori laulu "Mu süda ole üleval". Ütlesin avasõna. Pidin vabandama võimenduse puudumise pärast. Kultuurimajaga oli küll kok-

Päevakohase kõnega esineb Ene Juurik.

Mälestuskivi Aate-Heli Õuna kavatsuste kohaselt aastast 2001.

kulepe olemas, aga seekord langes leinapäev puhkepäevale ja ümbruskonna hoonetest ei olnud võimalik voolu saada. Õnneks oli ilm hästi vaikne, soe ja päikesepaisteline. Ene Juuriku kõnele järgnes teine laul – K.A.Hermanni "Väikesele isamaale". Pärast seda kõneles Pauluse koguduse pastor Mart Salumäe. Maakonna nimel asetas kimbu maavanem, linna nimel sotsiaalameti juhataja Helmen Kütt, auvalves olevate noorte juhendajad ja represseeritute klubi esimees Harry Erm. Ürituse lõpuks laulis topeltkvartett R.Rodgersi laulu "Soov jõuda mäele".

14. juunil on Viljandis sama mustri järgi leinapäeva tähistamine, kuid ikka omanäoline, sest esinejad on teised.

Mälestuskivi esialgsel kujul aastail 1991–2001.

Ants Salum
Memento Viljandi Ühenduse juhatuse esimees.

Leinapäeval, 25. märtsil 2007 Rakvere Okaskrooni juures. Kõneleb Aino Kiiver.

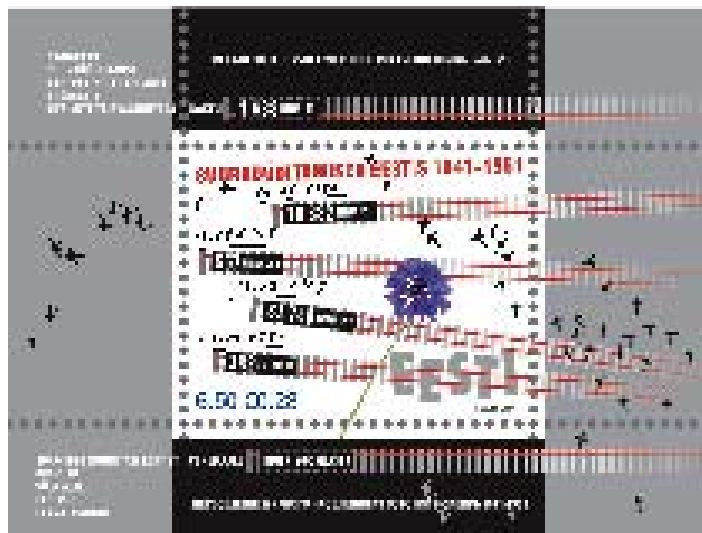

Teenekas Rakvere mementolane Artur Praks koos oma vennapojaga oma 95. sünnipäeval 31. märtsil käesoleval aastal.

**Eesti Endiste Poliitvangide Liidu
aastakokkutulek toimub
Kohtla-Järvel Põlevkivimuuseumi
ruumides laupäeval,
7. juulil 2007.**

**Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja
20. Relvagrenaderide Diviisi veteranide
ühine kokkutulek toimub Sinimägedes
ja Toilas laupäeval, 28. juulil 2007.**

**Eesti Memento Liidu traditsiooniline
aastakokkutulek toimub Pilistvere
kommunismiohvrite memoriaali juures
laupäeval, 18. augustil 2007.**

Mälestusmark küüditamise ohvritele jääb püsivaks dokumendiks, mida säilitatakse mitte üksnes filatelistide, vaid kõikide poolt. Kõikide nende poolt, kes praeguses murdelises ja murelikus ühiskonnas vaatavad siiski kindlusega tulevikku, unustamata meie minevikku, võitlusi ja võite, kaotusi ja raskeid leinasid.

***Head Võidupüha!
Kaunist Jaanipäeva!***

Eesti Memento Liit

